

Makale türü: Araştırma

DEMANS HASTALARININ BAKIM VERENLERİNE KARŞI SALDIRGAN DAVRANIŞLARI ÜZERİNE NİTEL BİR ARAŞTIRMA

Dr. Psk. Serkan Erebak

Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, İstanbul, serkan.erebak@gmail.com, ORCID 0000-0002-3777-7249

■ **Öz** Sağlık çalışanlarına karşı şiddet günümüzün önemli konularından biridir. Uzun dönem yaşlı bakım kuruluşları da bu çalışanların yer aldığı sağlık hizmeti sunan çalışma yerlerindedir. Artan yaşlı nüfusunda yerini alan ve bakım kuruluşları aracılığıyla bakımı üstlenen demans hastalığına sahip bireyler genellikle bu kuruluşların kendileri için tasarlanmış demans ünitelerinde kalmaktadır. Ancak, hastalıklarının doğası gereği yaşadığı psikiyatrik ve davranışsal değişimler bu hastaları kendilerine bakan çalışanlara karşı saldırgan davranışlar içine sokabilmektedir. Bu durumdan en çok etkilenen ise bakım verenlerdir. Bu amaçla, bu çalışma İstanbul'daki bir bakım kuruluşunda çalışan 18 bakım veren ile hastaların saldırgan davranışları hakkında görüşme yapılmıştır. Elde edilen veriler bakım verenlerin sıklıkla bu davranışlara maruz kaldıklarını ve kişisel olarak uyguladıkları çeşitli başa çıkma stratejilerinin var olduğunu göstermiştir. Bu sorunun çözülebilmesi için hem nitel hem de nicel yeni araştırmalara ihtiyaç vardır.

Anahtar Kelimeler: Demans, Saldırganlık, Huzurevi Çalışanları, Şiddet, Hasta Bakıcı

A Qualitative Research on Aggressive Behaviors of Dementia Patients against Their Caregivers

■ **Abstract** Violence against health workers is one of today's important issues. Long-term care organizations are among the healthcare organizations that these employees take part. Individuals with dementia often remain and are taken care of in dementia units which are designed for long-term care organizations. However, the psychiatric and behavioral changes experienced by the nature of their diseases may lead these patients to exhibit aggressive behaviors towards the employees who take care of them. The most affected by this situation are the caregivers. So, this study was conducted about the aggressive behavior of patients with 18 caregivers working in a care facility in Istanbul. The data obtained show that caregivers are often exposed to these behaviors and have a variety of personal coping strategies. In order to solve this problem, new qualitative and quantitative researches are needed.

Keywords: Dementia, Aggressiveness, Nursing Home Workers, Violence, Caregiver

GİRİŞ

Son yüzyılda sağlık alanında yaşanan gelişmeler insanların yaşam süresini arttırmıştır. Bu artışla birlikte, yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki oranı da artmıştır. Dolayısıyla, günlük yaşam aktivitelerini devam ettirebilmek için yaşlı bakım kuruluşlarına talepte bulunan yaşlı sayısı da yükselmiştir (Kiata vd., 2005, s. 1). Bu tip kuruluşlar verdikleri hizmeti genel olarak bireylerin profillerine göre çeşitlendirmektedir. Bu çeşitlendirmenin başında, biliş ve hafızada kayıplara neden olup çeşitli psikiyatrik ve davranışsal değişimler içeren (Güngen vd., 2002, s. 274) demans hastalığına sahip bireylerin kaldığı demans üniteleri gelmektedir. Demans

bireylerin temel günlük ihtiyaçlarını bile karşılamasını zorlaştırdığından yaşlılık döneminde bireylerin kurumsal bakım almasını gerektirecek oldukça güçlü faktörlerden birisidir (Luppa vd., 2008, s. 65).

Küresel bir konu olan ve günümüzde sıklıkla medyada işlenen konulardan biri de sağlık çalışanlarına uygulanan şiddettir. Elde edilen bir yaygınlık raporuna göre sağlık çalışanlarının %84'ü fiziksel saldırıya, %90'ı ise sözel saldırıya uğramıştır (Franz vd., 2010, s. 54). Genellikle, gününbirlik alınan sağlık hizmeti sırasında hasta yakınları tarafından uygulanan şiddet medyada ön plana çıkmaktadır; ancak, uzun süreli sağlık hizmeti veren kurumlarda hasta tarafından uygulanan şiddet de vardır. Bu şiddetin odağında ise çoğunlukla hemşireler ve direkt bakım verenler bulunmaktadır. Yaşlı bakım kuruluşlarında kalan sakinlerin bakım verenlere karşı gösterdiği saldırgan davranışlarıyla sıklıkla karşılaşmaktadır. Huzurevi çalışanlarının uğradığı saldırıların yaygınlığı ortalama %60-80 arasında değişmektedir (Gerberich vd., 2006, s. 498). Bunun yanında, bilişsel özelliklerin zayıflamasıyla demanslı yaşlıların saldırgan davranışları artmaktadır (Pulsford ve Duxbury, 2006, s. 613; Testad, Aasland ve Aarsland, 2007, s. 919).

Birleşmiş Milletlerin (2017, s. 32) verileri Türkiye'deki yaşlı nüfus artışının dünya ortalamasının üstünde olduğunu göstermektedir. Bu da yakın gelecekte, uzun dönem bakım kuruluşlarının ve bu kuruluşlarda çalışacak bakım verenlerin sayısının artabileceği anlamına gelmektedir. Bunun yanında ülkemizde bu konuya eğilen bir araştırma bulunmamaktadır. Dolayısıyla, bakım verenlerin ve kurumsal bakım hizmeti alan demanslı bireylerin hayat kalitesini arttırmak için, demanslı bireylerin bakım verenlere karşı uyguladığı saldırgan davranışların daha iyi anlaşılması gerekmektedir. Çözüm üretmek için atılacak adımlardan biri ise bakım verenlerin bu konu hakkındaki görüşleridir. Dolayısıyla, bu çalışmanın amacı, uzun dönem yaşlı bakım kuruluşlarının demans ünitelerinde çalışan bakım verenlerin demanslı yaşlıların kendilerine yönelik olan saldırgan davranışlarına yönelik algıları ve bu davranışlarla başa çıkma stratejilerinin araştırılmasıdır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Demanslı Yaşlıların Kurumsal Bakımı

Yaşlı bireylerin kurumsal bakım altına alınarak genellikle bireyin ölümüne dek hizmet verilen yer olan uzun dönem bakım kuruluşlarında, çeşitli disiplinlerle ortak bir hizmet verildiğinden birçok çalışan grubu bulunmaktadır. Özellikle sayısal olarak çoğunluğu da oluşturan bu grup direkt bakım veren (*direct care provider*), hasta bakıcı, yardımcı personel ve hemşire asistanı (*nurse assistant*) gibi isimlerle anılmaktadır. Bu çalışanların temel görevleri hizmet verdikleri yaşlı bireylerin günlük yaşam aktivitelerini (yemek yeme, banyo yapma, tuvalete gitme, giyinme, alışveriş yapma vb.), bireyin ihtiyacı oranında desteklemektir. Demansın bireyde sebep olduğu kayıplar göz önüne alındığında, demanslı bireylerin destek ihtiyacı oldukça fazladır.

Kurumsal Bakımdaki Demanslı Bireylerin Saldırgan Davranışları

Uzun dönem bakım kuruluşlarında var olan şiddet 90lı yıllara dek önemsenmemiş, işin bir parçası olarak kabul edilmişti. Dolayısıyla, şiddet olaylarının raporlanma prosedürleri yetersizdi ve amir desteği azdı (Habermann, 2003, s. 14). Bunun yanında, kişilerin iş kaygısına amirleri tarafından "Olayı

büyütme!” telkinlerinin eklenmesi ve ayrıca ticari kaygılarla “müşteri her zaman haklıdır” ilkesinin uygulanması, bu vakaların incelenmesi önünde engel teşkil etmiştir (Scott vd., 2011, s. 112). Ayrıca, bakım verenlerin sakinlerin bu davranışını kendi hataları olarak görmesi de şiddet vakalarının raporlanma sayısını düşürmüştür (Evers, Tomic ve Brouwers, 2002, s. 3). Özellikle, yaşlıların şiddet kavramıyla eşleştirelememesi konunun daha az dikkat çekmesini etkilemiştir (Gates, Fitzwater ve Meyer, 1999, s. 13). Dahası, bu konularda yapılan araştırmalar hala yetersizdir.

Bahsi geçen şiddet kavramının aslında neler içerdiğini anlayarak yola çıkmak gerekmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar birbiri yerine kullanılan üç kelime üzerine odaklanmaktadır: şiddet (*violence*) (Astrom vd., 2004, s. 410), saldırganlık (*aggression*) (Evers vd., 2002, s. 3) ve istismar (*abuse*) (Levin vd., 2003, s. 29). Dünya Sağlık Örgütüne (2002) göre şiddet, personelin, işleriyle ilişkili durumlarda açık veya üstü kapalı biçimde güvenliğine, mutluluğuna ya da sağlığına yönelik istismara, tehdide veya saldırıya uğramasıdır. Liu’ya (2004, s. 698) göre şiddet kötü niyetli şekilde zarar vermeyi içermektedir. Ancak saldırganlığın bazı formlarında bireydeki amaç zarar vermek değil kendini korumaktır. Belki de bu yüzden, demans bakımında şiddet kelimesi yerine genellikle saldırganlık kullanılmaktadır (Pulsford ve Duxbury 2006, s. 612). Demans bakımında istismar ise genellikle saldırgan veya sorunlu davranış biçimi olarak ele alınmaktadır (Gates, Fitzwater ve Succop, 2005, s. 120). Yapılan bir araştırmada, bakım verenler bu üç terimin içeriğini de şiddet olarak algılamaktadır (Gates vd., 1999, s. 13). Demanslı bireylerin uyguladığı şiddetin de kasti olabileceğini düşünmektedirler (Astrom vd., 2004, s. 412).

Saldırgan Davranışların Sonuçları

Saldırıya maruz kalan bakım verenlerin stresi artmakta, tükenmişlik yaşamakta, iş tatmini azalmakta ve bakım verenler kendilerini yalnız hissetmektedirler (Gates vd., 2005, s. 120; Isaksson vd., 2008, s. 556; Schmidt vd., 2012, s. 3139). Ayrıca, kaygı, utanç, suçluluk, öfke veya boyun eğme duygularını yaşamaktadırlar (Lundström vd., 2007, s. 87). Bunun yanında, bakım veren, saldırgan davranışı gösteren sakine uzak durmakta, kişinin temel duygusal ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasına daha az dikkat etmektedir (Levin vd., 2003, s. 32). Bu da zaten bilişte ve bellekte kayba uğrayan bireyin daha da izole olması ve bu kaybın hızlanmasına neden olmaktadır (Scott vd., 2011, s. 119). Bu veriler ışığında, bu soruna getirilecek çözümlerin hem bakım verenlerin hayatına hem de sakinlerin hayatına katkı da bulunacağı söylenebilir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Örneklem

Amaçlı örnekleme yaklaşımı benimsenen bu çalışmada hedeflenen grup, 24 saat verilen sağlık hizmetinin yanında sosyal hizmetin de verildiği, başka tip hastaların bulunmadığı, demans hastalarına özgü bir üniteye çalışan bakım verenlerdir. Türkiye’de bu kıstaslara uyan merkez sayısı oldukça azdır. Ancak, artan nüfus artışının olası gerekleri dikkate alındığında gelecekte bu tip merkezlerin sayısının artacağı söylenebilir. Dolayısıyla bu tip merkezlere yönelik durum araştırmaları özellikle yakın gelecekte bakım verenlerin yaşam kalitesinin artırılması açısından oldukça önemlidir.

DEMANS HASTALARININ BAKIM VERENLERİNE...

Yukarıda verilen kıstaslar ışığında tipik durum örneklemesine uygun olacak şekilde ulaşılan bakım verenler İstanbul'da bulunan bir uzun dönem yaşlı merkezin bünyesinde bulunan biri kadın sakinlerin diğeri erkek sakinlerin kaldığı iki demans ünitesinde çalışmaktadırlar. Bu iki ünite birbirine komşu iki ayrı binadan oluşmaktadır. Çalışma herhangi bir etik kurul onayı almamıştır; ancak verilerin toplanacağı merkeze yazılı bir talepte bulunulmuştur. Bu talep merkezin bünyesinde yer alan sosyal çalışmacı, avukat, psikolog, tıp doktoru ve kurum yöneticilerinin oluşturduğu bir komisyon tarafından onaylanmıştır.

İki demans ünitesinin tüm vardiyalarında çalışan bakım verenlere duyuru yapılmıştır. En az 1 yıldır bu ünitelerde çalışan 18 kişi görüşmeye katılmayı kabul etmiştir (K=8, E=10). Kadın katılımcıların hepsi kadınlara ait olan demans ünitesinde, erkek katılımcıların hepsi erkeklere ait olan demans ünitesinde çalışmaktadır. Bunun yanında, alınacak diğer demografik bilgilerin katılımcıyı kişisel verilerinin gizliliği hakkında şüpheye düşürebileceği ve katılımcıların vereceği yanıtları etkileyebileceği düşünüldüğünden, kişilere yaşı, toplam çalışma yılı ve benzeri diğer kişisel bilgiler sorulmamıştır. Katılımcılara bilgilendirilmiş gönüllü onam formu onaylatılmış; bilgilerinin gizli tutulacağına ve istedikleri zaman görüşmeden ayrılacaklarına dair sözel bildirimlerde de bulunulmuştur.

Veri Toplama

Görüşmeler yaşlı bakım merkezinin demans ünitelerinde bulunan psikolog odalarında gerçekleştirilmiştir.

Yapılandırılmış üç soru yüz yüze görüşme esnasında katılımcılara sorulmuştur (bknz. Tablo 1). Katılımcının verdiği cevap yetersiz kaldığında ise "Biraz daha detaylandırabilir misiniz?" sorusu yönlendirilmiştir.

Tablo 1. Yapılandırılmış Görüşme Soruları

1.	Son bir yıl içerisinde sakinlerimizin saldırgan davranışına maruz kaldınız mı, bu saldırgan davranışları örneklendirebilir misiniz?
2.	Saldırgan davranışa maruz kaldığınız sırada nasıl bir baş etme stratejisi izlersiniz?
3.	Demanslı yaşlıların bakım sürecinde kendi rolünüzü nasıl tanımlıyorsunuz?

Oluşturulan soruların en temel amacı en az sayıda soruyla araştırılan duruma yönelik kapsamlı bilgi edinmektir. Dolayısıyla, bakım verenlere demanslı bireylerin uyguladığı şiddeti bakım verenlerin gözünden incelemek ve bu vakaların süreçlerinin çerçevesini çizmek için üç adım izlenmiştir. İlki ünitelerde bakım verenlere göre şiddet vakalarının yaşanıp yaşanmadığına dair veri elde etmektir. İkincisi, bakım verenlerin bu vakalara karşı davranışsal/psikolojik/bilişsel tepkilerini belirlemektir. Üçüncüsü ise bakım verenlerin demans hastalarıyla olan ilişkisinin bu şiddet vakalarıyla baş etme sürecine etki edip etmediğine dair ipuçları elde etmektir.

Katılımcılara herhangi bir kişisel bilgisinin not alınmayacağına dair bildirimde bulunulmuştur. Katılımcıların verdiği cevaplar araştırmacı tarafından ses kaydına alınmamış, araştırmacı tarafından kalemle birebir yazılmıştır.

Veri Analizi

Elde edilen veriler araştırmacı ve yaşlı bakım alanında çalışan iki Psikolog tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiş, aşağıda verilen saldırganlık eşitleri (McKenna, 2004) altında gruplanmaya çalışılmıştır (bknz. Tablo 2).

Tablo 2. Saldırganlık eşitleri

	Küfürlü veya saldırgan dil
Sözel Saldırı	Aşağılayıcı konuşmalar Saygısız veya müstehcen yorumlar
Tehdit	Herhangi bir obje veya silah kullanıp veya kullanmayarak karşıdaki kişiye yaralamaya yönelik niyetin belirtilmesi
Taciz	Cinsel içerikli olan veya olmayan
	Tokatlama
	Sıkıştırma
Fiziksel tehdit ve fiziksel saldırı	İtme Tükürme Tekmeleme

BULGULAR

Saldırgan Davranışlar

Tüm bakım verenler bakım verdikleri sakinler tarafından son bir yıl içinde saldırgan davranışlara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (bknz. Tablo 3). Veriler işığında en sık karşılaşılan saldırı çeşitinin sözel saldırı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle küfürlü veya saldırgan dilin sık kullanıldığı anlaşılmıştır. Bunun yanında saldırgan davranışların sadece bakım verilere değil, aynı zamanda diğer kurum sakinlerine de yönlendirilebildiği de anlaşılmaktadır. Bunun yanında, bazı sakinlerin saldırgan davranışları daha sık yaptığđ ve bazı sakinlerin ise hiç saldırgan davranışlarda bulunmadığı görülmektedir. Fiziksel saldırı bağlamında 8 katılımcđ tarafından tekmeleme ve yumruk atmanın yařandđı belirtilmiştir. Ek olarak, sözel saldırı başlığı altında yer alabilecek ancak alt maddelerde yer almayan ve bakım verenler tarafından saldırı olarak algılanan bir davranış ise “beddua edilmesidir”. Üç katılımcđ beddua ederek saldırı yapıldđđını anlatmıştır. Diğer saldırgan olarak algılanan davranış ise sakinlerin “bağırmasıdır”. Bu davranış biçimi doğasında sözel olsa da, niyet açısından tehdit başlığı altına alınmıştır. Dahası, hiçbir görüşmede tacize yönelik bir veri bulunamamıştır.

DEMANS HASTALARININ BAKIM VERENLERİNE...

Tablo 3. Saldırgan Davranışlara Maruz Kalınmasına Dair Katılımcıların Görüşleri

---

“Mesela, bir sakinimiz var. Koltuğundan kalkmak istemiyor. Bahçeye götürme istediğimizde kızıyor, öfkeleniyor. Bağılıyor, küfür ediyor, el-kol hareketleri yapıyor, bazen yumruk atmaya çalışıyor.” E1

“Günlük yapmamız gereken işleri yaparken direniyorlar, öfkeleniyorlar, küfür ediyorlar, bastonu vuracak şekilde tutuyorlar, hatta bir kere kafa attı.” E2

“Devamlı karşılaşıyoruz. Gün içinde sinirli hallerine denk geliyoruz. Ajitasyon oluyor. Küfrederek, bağırarak, bakışlarla korkutuyormuş gibi yaparak... Bazen fiziksel agresiflik gösteriyorlar, eliyle vuruyor, ilacı reddediyor.” E4

“Tekme, tokat, iki kişi kavga ederken arada kalıyorsun... Ayrıca, bağırma çağırma, küfür.” K1

“Banyoya gitmek istemiyor, su içmek istemiyor. Aniden öfkelenabiliyor. Diğer sakinlere bağılıyor, küfür ediyor.” K2

“Ayaklarının altındaki puf yüzünden bile kavga edebiliyorlar. Banyo yapmak istemiyor. Biz de ısrar edersek vurdukları, küfrettikleri oluyor. Bela okuma, küfretme.” K4

“Tabii ki kaldım. Küfründen tut, alakasız sözler söyleyenler... Yumruk atıyor, vuruyor...” K5

Baş Etme Stratejileri

Bakım verenlerin çoğunluğu saldırıya maruz kaldıkları durumlarda sakin olmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir (bknz. Talo 4). Sakinlerin saldırgan davranışlarını kişiselleştirmediklerini ve hatta çoğu zaman duygularını gizleyerek ve mizahsal bir yaklaşımda bulunarak gülümser bir tavır sergilediklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında, demanslı yaşlıların sergiledikleri davranışlarda hastalıklarının doğası gereği herhangi bir kasıt aramadıklarını ve bunun da onları rahatlattığını ve daha profesyonel davranmaya teşvik ettiğini belirtmişlerdir.

Tablo 4. Saldırgan Davranışlarla Baş Etme Stratejilerine Dair Katılımcıların Görüşleri

---

“Bakım personeli olarak daha çok emek vererek, daha çok özenli, daha güler yüzlü davranmak zorundayız. Demanslı sakinle kurulan güven ilişkisi çok önemlidir. Güven olursa iletişim de oluyor.” E1

“Ben onların demans olduğunu bildiğim için hep aklımda bunu tutuyorum. Bu da beni rahatlatıyor. Elimden geldiğince duygularımı tutuyorum.” E3

“Çok üstelersek daha da fazla öfkeleniyorlar. Neden öfkelenişi onu anlamaya çalışıyorum. Sakinleştirmeye çalışıyorum. Kendi haline bırakıyorum bazen. Duygularım iyi değilse, başkasını yönlendiriyorum.” E8

“Gülerek, empati kurmaya çalışarak ortamı yumuşatmaya çalışıyorum.” E9

“Kişiselleştirmiyorum. Yaptığım işin manevi tarafı da var. Hem dini hem de kendi babam, dedem aklıma geliyor. Kendimi gelecekte yaşlı halimi düşünüyorum. Böylece ben de yumuşuyorum.” E10

“Altın alıyorum. Güzel bir dille konuşmaya çalışıyorum. Demans olmaları, yaşlı olmaları, bize muhtaç olmaları...” K5

Serkan EREBAK

“Zoruma gitmiyor yaptıkları. Çünkü zaten büyükannemle büyüdüm. Şakacı olmak lazım... Onların diliyle konuşuyorum. Duygularıma çok ket vuruyorum. Ben sadece iş olarak bakmıyorum. Onları birey olarak algılıyorum.” K6

“Demanslı olduğunu düşünüp sakinleşiyorum. Duygularımı bastırmaya çalışıyorum. Şakalaşmaya çalışıyorum. Bazen cevap vermiyorum, sakinleşsin diye. Bazen uzaklaşmayı tercih ediyorum, arkadaşşıma yönlendiriyorum.” K7

“Ben sakinin huyuna göre davranıyorum. Ama sakinleşmezse yaklaşmıyorum.” K8

Bakım Verenlerin Demanslı Yaşlıların Bakımındaki Rollerine Dair Algısı

Tüm bakım verenler demanslı sakinlerin hayatlarında çok önemli bir role sahip olduklarını söylemişlerdir (bknz. Tablo 5).

Tablo 5. Bakım Verenlerin Demanslı Yaşlıların Bakımındaki Rollerine Dair Görüşleri

---

“Onlar yeni emekleyen bebek gibiler. Sana bağılılar. Sen hep yönlendiriyorsun.” E2

“Buradaki sakinler bakıma muhtaç kişiler ve bunların suçu veya tercihi değil. Biz sadece onlara bakmakla mükellefiz. Rolümüz önemli. İlgi alaka istiyorlar onu da biz veriyoruz.” E3

“Biz onların eli, kolu, hatta düşüncesiyiz. Yapmak istedikleri her şeyi bizim vasıtamızla yapıyorlar.” K1

“Biz onların her şeyiyiz.” K3

“Biz olmasak perişan olurlardı.” K5

“Biz onların her şeyiyiz, sakinlerin kendi aralarındaki ilişkileri bile düzenliyoruz.” E4

“Zihinsel engelliler bile bazı işlerini yapabiliyor; ancak, demanslılar personel olmadan hiçbir şey yapamaz.” E6

“Biz olmasak bazısı yemek bile yiyemiyor. Kaşığı elinde tutup sağa sola bakıyor.” E8

“Alıştıkları personeller oluyor. Onlarda seçici oluyorlar. Evlat gibi görüyorlar bazılarımızı. İşe gelirken seviniyorlar, eve giderken üzülüyorlar.” K6

“Onlarla ailemden daha fazla vakit geçiriyorum. Çocuğum gibi aileden biri gibi hissediyorum.” K7

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada uzun dönem yaşlı bakım kuruluşlarının demans ünitelerinde çalışan bakım verenlerle nitel bir araştırma yöntemi kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Bakım verenlerin hizmet verdikleri demans hastalığına sahip yaşlılar tarafından saldırgan davranışlara maruz kalıp kalmadıkları, maruz kaldıklarında ne gibi başa çıkma stratejileri yürüttükleri ve ayrıca bu hastaların bakım sürecinde kendi konumlarını nasıl algıladıkları incelenmiştir.

Sözel saldırıların çoğunluğunu oluşturduğu saldırgan davranışlar arasında fiziksel şiddet de bulunmaktadır. Ancak elde edilen verilerde taciz ve tehdit unsurları bulunmamaktadır. Araştırmanın yapıldığı demans ünitelerinde bakım verenler ile ünite sakinlerinin aynı cinsiyetten olmasının bu vakaların yaşanma şartlarının

oluşmasını engellemesi ve hala bu tip konuların dillendirilmesinin bir tabu olması sebebiyle taciz ile ilgili bir veri elde edilememiş olabilir. Bunun yanında tehdit içeren konuşmaların doğası gereği bilişsel beceriler gerektirmesi demanslı sakınlerin bu davranışı kullanamamalarına sebep olabilir. Dahası, özellikle küfrün ve bedduanın sakınler tarafından sıklıkla kullanılması toplumumuzun kültürel, dini ve sosyolojik özellikleriyle ilgili olabilir.

Bakım verenlerin saldırgan davranışlarla baş etme stratejileri incelendiğinde ise genel olarak ortamı yumuşatmaya ve yaşlıları sakınleştirmeye yönelik davranılması ve duyguların elden geldiğince saklanması öne çıkmaktadır. Bu durum, bakım verenlerin, saldırgan davranışlarla baş etmenin işlerinin bir parçası olduğunu düşünmesine ve duygularını bastırarak veya farklıymış gibi göstererek yoğun derecede duygusal emek harcamasına işaret ediyor olabilir. Bunun yanında demanslı yaşlıların saldırgan davranışlarında art niyet olmadığı düşüncesi kişilere psikolojik bir rahatlatma sağlıyor olabilir. Dahası, bakım verenlerin sakınlerin hayatında oldukça büyük bir role sahip olduklarını algılamaları, onlara daha yüksek bir sorumluluk duygusu verebilir; böylece, yaptıkları işte daha derin davranarak duygusal emek harcamalarına ve maruz kaldıkları saldırgan davranışları önemsememelerine sebep olabilir.

Demans hastalarının fiziki veya sözel olarak saldırgan olduğu dikkate alındığında, bu görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin neredeyse tüm bakım verenlerin bir fiziksel veya sözel bir saldırganlığa maruz kaldığına işaret etmesi sürpriz bir sonuç olarak gözükmemektedir. Nitekim yapılan bir çok çalışma, hemşire ve bakım verenlerin bu tip davranışlarla karşılaştığı konusunda tutarlı sonuçlar ortaya koymaktadır (Astrom vd., 2004, s. 412; Skovdahl, Kihlgren ve Kihlgren, 2003, s. 280; Victoroff, Mack ve Nielson, 1998, s. 52). Dahası, Gates ve meslektaşlarının (1999, s. 13) öne sürdüklerinin aksine katılımcılar demanslı yaşlılarla şiddet kavramını kolaylıkla eşleştirmişlerdir; ancak, bu çalışmayla tutarlı olarak katılımcılar konuyla ilgili kullanılan üç terimin de (şiddet, saldırganlık ve istismar) içeriğini benzer olarak gördüğü ve genel olarak şiddetle eşleştirdiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında, bakım veren ve demanslı birey arasındaki ilişkinin kendine özgü bir duruma sahip olması, yaşanan şiddet vakalarında bakım verenlerin tepkilerini değiştiriyor olabilir. Özellikle bazı çalışmalarda değinildiği gibi, saldırganlığın temelinde bir art niyet olup olmaması kişilerin bu tip vakalara bakış şeklini etkilediğini göstermektedir. Bu çalışmada, Astrom ve meslektaşlarının belirttiğinin aksine (2004, s. 412), katılımcılar genel olarak demans hastalığını dikkate alarak hasta bireylerin art niyete sahip olmadıklarını düşünmektedirler. Özellikle, demanslı bireylerin bakımı sürecindeki rollerine dair algılar incelendiğinde sağduyulu taraf olma sorumluluğunun oldukça hissedildiği anlaşılmaktadır; bu durum da Evers ve meslektaşlarının (2002, s. 3) belirttiği gibi bakım verenlerin demanslı bireylerin saldırgan davranışlarını kendi iş becerileriyle bağdaştırmasına sebep olabilir. Ek olarak, katılımcıların bir kısmının saldırganlık vakaları karşısında saldırgan bireyden uzaklaşma yönünde tepkilerinin olduğu görülmektedir. Her ne kadar amaçlarının demanslı bireyi sakınleştirmeye yönelik olduğu belirtilse de, bu uzaklaşma davranışı belli bir süreden sonra Levin ve meslektaşlarının (2003, s. 32) belirttiği gibi saldırganlık gösteren bireylerin temel duygusal ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasına daha az katkı sağlanmasına sebep olabilir.

Demanslı yaşlı bireylerin hayat kalitesini belirli standartlarda tutmak ve bu standartları yükseltebilmek için, bireylerin demans ünitelerinde aldıkları hizmeti bütüncül sosyal hizmet bakış açısıyla planlamak ve uygulamak gereklidir. Bu da demanslı bireyi, onun ailesini, bakım verenini ve kurumsal bakım içerisindeki diğer tüm sosyal destek faktörlerini dikkate almakla mümkün olabilir. Dahası, etkin bir sosyal hizmet sunulması açısından bakım verenlerin psikolojik ve fiziksel halleri iyi düzeyde tutulmalıdır; çünkü bu çalışmada söz konusu edilen demanslı bireylerin saldırgan davranışları olumsuz psikolojik ve fiziksel sonuçları bakımından hasta-bakım veren ilişkisinin iki tarafını da etkileyen bir risk faktörüdür. Bu risklerin önüne geçebilmek için, sosyal çalışmacılar bakım verenlerin bu vakaları en hafif şekilde etkilenecek derecede yönetebilmeleri için bakım sürecini planlamalıdır. Bakım verenlere demanslı bireyler hakkında bilgi verilmeli, bu bireylerle iletişimin geliştirilmesi için eğitimler verilmeli ve bakım verenlerin ortaya çıkabilecek problemlerle başa çıkabilmeleri için rehberlik hizmeti sunularak psikolojik ve sosyal yönden desteklenmeleri sağlanmalıdır (Işıkhani, 2018, s. 22). Bunun yanında, uzun dönem bakım kuruluşlarında izlenecek yöntemlerin başında standardize edilmiş saldırgan davranış raporlama sisteminin geliştirilmesi gelmektedir. Böylece, saldırganlığa maruz kalan çalışan kendini izole ve desteksiz hissetmeyecektir. Bunun yanında, sakinlerin kişilik profillerini de göz önüne alarak, aynı birimde çalışan bakım verenler ve diğer uzmanlar kendi aralarında stratejiler geliştirebilirler. Böylece saldırgan davranışlar oluşmadan da önlenir.

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları vardır. Araştırma esnasında kişilerin verdiği yanıtların ses kaydıyla değil de kâğıt kalem yöntemiyle kayda alınması, katılımcıların yanıtlarını daha kısa tutmaya itmiş olabilir. Yine de, bu yöntem sayesinde, katılımcılar birçok nedenle anlatmaktan çekinebilecekleri bazı konuları belirtmiş olabilirler.

Uzun dönem yaşlı bakım kuruluşlarında çalışan bakım verenler hem fiziksel hem de duygusal olarak oldukça yoğun bir iş yüküne ve sorumluluğa sahiptirler. Bu yükün yanında, zaman zaman sakinliklerini koruyarak başa çıkmaları gereken saldırgan davranışlara da maruz kalmaktadırlar. Bu çalışma ışığında demanslı bireylerle çalışan bakım verenlerin saldırgan davranışlara maruz kaldığı ve bu saldırgan davranışlarla mücadele etmek için kişisel yöntemler geliştirdiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, bakım verenlerin maruz kaldıkları bu davranışları önlemek için yeni araştırmalar yapılmalı ve yeni projeler üretilmelidir. Bu nitel çalışmanın ana katkısı, bu konuyu daha derinden anlayabilmeye ve saldırgan davranışlara bakım verenlerin verdiği anlamı bulabilmeye yardımcı olmasıdır.

KAYNAKLAR

Åström, S., Karlsson, S., Sandvide, Å., Bucht, G., Eisemann, M., Norberg, A. ve Saveman, B. I. (2004). Staff's experience of and the management of violent incidents in elderly care. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 18(4), 410-416.

Birleşmiş Milletler. (2017). World Population Aging. Erişim 25 Temmuz, 2018.

http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WPA2017_Highlights.pdf

DSÖ. (2018). Violence against health workers. Erişim 1 Ağustos, 2018.

http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/workplace/en/

DEMANS HASTALARININ BAKIM VERENLERİNE...

- Evers, W., Tomic, W. ve Brouwers, A. (2002). Aggressive behaviour and burnout among staff of homes for the elderly. *International Journal of Mental Health Nursing*, 11(1), 2-9.
- Franz, S., Zeh, A., Schablon, A., Kuhnert, S. ve Nienhaus, A. (2010). Aggression and violence against health care workers in Germany-a cross sectional retrospective survey. *BMC Health Services Research*, 10(1), 51.
- Gates, D. M., Fitzwater, E. ve Meyer, U. (1999). Violence against caregivers in nursing homes: Expected, tolerated, and accepted. *Journal of Gerontological Nursing*, 25(4), 12-22.
- Gates, D., Fitzwater, E. ve Succop, P. (2005). Reducing assaults against nursing home caregivers. *Nursing Research*, 54(2), 119-127.
- Gerberich, S. G., Church, T. R., McGovern, P. M., Hansen, H. E., Nachreiner, N. M., Geisser, M. S., ... ve Watt, G. D. (2004). An epidemiological study of the magnitude and consequences of work related violence: the Minnesota Nurses' Study. *Occupational and Environmental Medicine*, 61(6), 495-503.
- Güngen, C., Ertan, T., Eker, E., Yaşar, R. ve Engin, F. (2002). Standardize mini mental test'in Türk toplumunda hafif demans tanısında geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13, 273-281.
- Habermann, M. (2003). Introductory remarks: violence in nursing-international perspectives. *Violence in Nursing International Perspectives*, 13-27.
- Isaksson, U., Graneheim, U. H., Richter, J., Eisemann, M. ve Åström, S. (2008). Exposure to violence in relation to personality traits, coping abilities, and burnout among caregivers in nursing homes: a case-control study. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 22(4), 551-559.
- Işıkkhan, V. (2018). Kurumda Çalışan Yaşlı Bakım Elemanlarının Bakım Yükünü Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Journal of Society & Social Work*, 29(1), 1-26.
- Kiata, L., Kerse, N. ve Dixon, R. (2005). Residential care workers and residents: the New Zealand story. *The New Zealand Medical Journal (Online)*, 118(1214), 1-11.
- Levin, P. F., Hewitt, J. B., Misner, S. T. ve Reynolds, S. (2003). Assault of long-term care personnel. *Journal of Gerontological Nursing*, 29(3), 28-35.
- Liu, J. (2004). Concept analysis: aggression. *Issues in Mental Health Nursing*, 25(7), 693-714.
- Lundström, M., Saveman, B. I., Eisemann, M. ve Åström, S. (2007). Prevalence of violence and its relation to caregivers' demographics and emotional reactions-an explorative study of caregivers working in group homes for persons with learning disabilities. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 21(1), 84-90.
- Luppa, M., Luck, T., Brähler, E., König, H. H. ve Riedel-Heller, S. G. (2008). Prediction of institutionalisation in dementia. *Dementia and Geriatric Cognitive Disorders*, 26(1), 65-78.
- McKenna K. (2004). Study of Work-related Violence. Northeastern Health Board, Kells.
- Pulsford, D. ve Duxbury, J. (2006). Aggressive behaviour by people with dementia in residential care settings: a review. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 13(5), 611-618.

- Schmidt, S. G., Dichter, M. N., Palm, R. ve Hasselhorn, H. M. (2012). Distress experienced by nurses in response to the challenging behaviour of residents—evidence from German nursing homes. *Journal of Clinical Nursing*, 21(21-22), 3134-3142.
- Scott, A., Ryan, A., James, I. ve Mitchell, E. A. (2011). Perceptions and implications of violence from care home residents with dementia: a review and commentary. *International Journal of Older People Nursing*, 6(2), 110-122.
- Skovdahl, K., Kihlgren, A. L. ve Kihlgren, M. (2003). Different attitudes when handling aggressive behaviour in dementia--narratives from two caregiver groups. *Aging & Mental Health*, 7(4), 277-286.
- Testad, I., Aasland, A. M. ve Aarsland, D. (2007). Prevalence and correlates of disruptive behavior in patients in Norwegian nursing homes. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 22(9), 916-921.
- Victoroff, J., Mack, W. J. ve Nielson, K. A. (1998). Psychiatric complications of dementia: impact on caregivers. *Dementia and Geriatric Cognitive Disorders*, 9(1), 50-55.